

CONTRIBUȚII PRIVIND PREZENȚA MONEDELOR REGATULUI CELTIC DIN THRACIA ÎN DOBROGEA

Gabriel Mircea TALMAȚCHI*
Cristian CEALERA**

Cuvinte-cheie: monedă, regatul celtic, Kavaros, secolul III a.Chr., Dobrogea, Thracia.

Keywords: coin, the Celtic kingdom, Kavaros, 3rd century BC, Dobruja, Thrace.

Rezumat: În cursul anului 2020 a fost descoperită în împrejurimile localității Lipnița (jud. Constanța), cu detectorul de metale, o monedă de bronz bătută pentru regele celt Kavaros. Este din tipul iconografic Nike sau Apollo/Nike și a fost emisă în monetăria orașului Mesambria, între anii 239-218 a.Chr. Din cercetările anterioare s-a observat, în general, suprapunerea zonei de circulație monetară a emisiunilor de bronz bătute în monetăria din Mesambria (din tipurile Amazoană/Athena Alkis și Apollo/scut celtic) cu cea a monedelor de bronz ale lui Kavaros (din tipul Nike sau Apollo/Nike) pentru perioada celei de a doua jumătăți a secolului al III-lea a.Chr. În Dobrogea istorică, cele mai nordice descoperiri (raportându-ne la aria de circulație a acestor monede celtice) sunt consemnate lângă Caverna (în satele Bojureț, Septemvrijitsi și Sveti Nikola). Acest fapt, la care se adaugă descoperirile celtice de la Ruse și Razgrad, a permis lansarea ipotezei privind controlul de către regatul celtic din Thracia a zonei aflată imediat la sud de malul Dunării. Exemplarul nostru a apărut la o distanță de aproximativ 100 km în linie dreaptă de Shumen, respectiv Arkunis, și aproximativ 150 km de Mesambria. Pentru moment, descoperirea monetară nu poate fi legată de existența unei așezări sau necropole de perioadă elenistică cunoscută în împrejurimile localității. Nu știm în ce măsură moneda de la Lipnița exprimă o nouă limită nordică a regatului celtic. Este posibil să reprezinte un indiciu al controlului de la distanță al acestui spațiu dunărean de către regele Kavaros, pe fondul creșterii influenței și a implicării militare a regatului scitic în Dobrogea, spre finalul secolului al III-lea a.Chr.

* Gabriel Mircea TALMAȚCHI: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: gtalmatchi@yahoo.com.

** Cristian CEALERA: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: cristiancealera@yahoo.com.

Abstract: *During the year 2020, a bronze coin struck for the Celtic king Kavaros was discovered near Lipnița (Constanța County), with the metal detector. It is of the iconographic type Nike or Apollo / Nike and was issued in the mint of Mesambria, between 239-218 BC. Previous research has generally shown that the area of monetary circulation of bronze coins minted in Mesambria (of the Amazonian / Athena Alkis and Apollo / Celtic shield types) overlaps with that of Kavaros' bronze coins (of the Nike or Apollo / Nike) for the period of the second half of the third century BC. In historical Dobruja, the most northern discoveries (referring to the circulation area of these Celtic coins) are recorded near Cavarna (in the villages of Bojureț, Septemvrijitsi and Sveti Nikola). This fact, to which are added the Celtic discoveries from Ruse and Razgrad, allowed the launch of the hypothesis regarding the control by the Celtic kingdom of Thrace of the area immediately south of the Danube bank. Our specimen appeared at a distance of about 100 km in a straight line from Shumen and Arkunis, respectively, and about 150 km from Mesambria. For the moment, the monetary discovery cannot be related to the existence of a settlement or necropolis of Hellenistic period known in the vicinity of the locality. We do not know to what extent the coin from Lipnița expresses a new northern limit of the Celtic kingdom. It is possible to represent an indication of the remote control of this Danube area by King Kavaros, against the background of the increasing influence and military involvement of the Scythian kingdom in Dobruja, towards the end of the 3rd century BC.*

Activitatea desfășurată de autoritățile specializate în protecția bunurilor de patrimoniu național mobil a adus în atenția lumii arheologice numeroase piese antice de semnificativă valoare pentru istoria națională și internațională. În această ordine de idei, în cursul verii anului 2020, am fost solicitați pentru realizarea unei expertize de specialitate asupra unui lot de aproximativ 50 de artefacte arheologice descoperite cu ajutorul detectorului de metale pe raza localității și a împrejurimilor localității Lipnița (com. Lipnița, jud. Constanța)¹, poziționată în sud-vestul teritoriului istro-pontic (Pl. I.2). De asemenea, am efectuat o deplasare la fața locului pentru a încerca localizarea descoperirilor și identificarea unor posibile așezări sau necropole specifice antichității și evului mediu timpuriu². Printre aceste piese s-a remarcat o monedă de bronz aflată într-o stare relativ bună de conservare, care aparține ultimului suveran al Regatului celtic din Thracia și care, având în vedere raritatea sa în descoperirile din Dobrogea, am considerat necesar a fi publicată³.

Aceasta prezintă pe avers capul zeiței Nike laureată, orientat spre dreapta, într-un cerc perlat, iar pe revers zeița Nike, în picioare, orientată spre stânga,

¹ Aceste indicii provin din cercetările Poliției de Patrimoniu Constanța. Mulțumim și pe această cale pentru informațiile oferite și permisiunea publicării acestei monede d-nei inspector principal Monica Perlea de la Inspectoratul de Poliție al Județului Constanța, Serviciul de Investigații Criminale.

² Este singurul mod prin care se mai poate realiza o conexiune cronologică cu situația arheologică în cazul exemplarelor descoperite cu detectorul de metale.

³ Ne exprimăm și pe această cale totală grațitudine față de colegul și prietenul Metodi Manov, cercetător științific la Institutul Național de Arheologie din Sofia, din cadrul departamentului de numismatică și epigrafie, pentru ajutorul oferit în documentarea articolului de față privitoare la regatul celtic din Thracia.

ținând o cunună de flori, încununată cu numele lui Kavaros. Tot pe revers apare legenda verticală (BA)ΣΙΑΛΕ(ΩΣ)/ΚΑΥΑΡΟΥ și, în stânga câmpului monetar, o monogramă formată din *H* și *K* în ligatură (Pl. I.1)⁴.

O problemă istorică dezbătută în continuare în bibliografia istorică științifică este cea a existenței regatului celtic din Thracia sau așa-numitul regat de Tylis (Τύλις)⁵, din perspectiva mai multor direcții de cercetare și anume: localizarea, cronologia, cultura materială și relațiile sale externe. Informații principale privitoare la acest regat provin de la mai mulți autori antici printre care Polybius (4.46; 52; 8. 22) și Stephanus din Byzantium (640.20-21). Fondat în cursul secolului al III-lea a.Chr., odată cu marea invazie a celților în Balcani și înfrângerea lor în fața lui Antigonus II Gonatas în bătălia de la Lysimacheia, regatul l-a avut ca prim rege pe Kersibaulos alias Komontorius (279-274 a.Chr.)⁶ și a ocupat un spațiu geografic situat în partea de sud-est a Thraciei. Mai exact, pe baza descoperirilor arheologice, s-a individualizat o zonă delimitată de Varna, Cavarna, Shumen, Dâlgopol, Provadia, Ajtos, Burgas, Yambol și Sliven, respectiv Ruse, Veliko Târnovo și râul Iantra⁷. De asemenea, în zonele Arkovna, Varna și Shumen se grupează numeroase piese arheologice celtice de tip La Tène (fibule, brățări, inele, aplice, arme, coifuri și ceramică)⁸. Regatul a avut o perioadă de existență de aproximativ 60 de ani (279-219/218 a.Chr.)⁹. Finalul regatului pare să corespundă anilor 219-218 a.Chr. când, sub atacul revoltei tracice¹⁰, acesta este complet distrus, iar urme ale unor mici grupuri de celți mai pot fi întâlnite până către 196-195 a.Chr. în apropierea Byzanțului¹¹.

Un document important în analiza istorică și economico-comercială a regatului celtic îl reprezintă cel monetar. Majoritatea descoperirilor monetare se grupează în jurul localității Arkunis/Arkovna, într-o citadelă, care a fost considerată la începutul anilor 90 ai secolului XX ca fiind legendarul "Tylis"¹². Piesa pe care o publicăm aparține monetăriei regelui Kavaros (cca. 257-218 a.Chr.¹³), care a cunoscut atât emisiuni din argint, cât și din bronz. Cele de argint sunt din

⁴ Moneda are următoarele date tehnice: AE; 12h; 5,39 g; 20,5 x 18,5 mm; catalogarea de referință se face la MANOV 2017a, p. 163-165; pentru monogramă la PRICE 1993, pl. VII, nr. 194 și STANCOMB 2000, pl. XIV, nr. 304.

⁵ O altă titulatură a acestui regat o întâlnim la MANOV 2018, p. 561 sub forma de Regatul Galatiano-Ptolemaic din Thracia.

⁶ MANOV 2018, p. 564.

⁷ DIMITROV 2010, p. 58, 61-62.; LAZAROV 2010, p. 108, 110; MANOV 2010, p. 95-96; LAZAROV 2010, p. 97-98; pare deja caducă informația privind posibilitatea localizării capitalei regatului celtic în apropierea Byzanționului.

⁸ LAZAROV 2006, p. 167-182; LAZAROV 2010, p. 102, 105.

⁹ MANOV & DAMYANOV 2013, p. 11; MANOV 2017b, p. 115; MANOV 2018, p. 557.

¹⁰ PRICE 1991, p. 173; deși această revoltă tracică este pusă sub semnul întrebării la MANOV 2017a, p. 184 și MANOV 2018, p. 565.

¹¹ MANOV 2013, p. 12; MIHĂILESCU-BÎRLIBA 2015, p. 266.

¹² LAZAROV 1993, p. 3-22; reținem și opinia care pune sub semnul întrebării această ipotetică localizare Arkunis-Tylis din nord-estul Bulgariei și se afirmă că mai sunt "cel puțin câteva zeci de așezări ca Arkovna" cf. DRAGANOV 2001 p. 29.

¹³ MANOV 2017a, p. 92, 184; MANOV 2017b, p. 116; MANOV 2018, p. 565.

categoria tetradrahmelor, iar pentru monedele de bronz sunt cunoscute șase tipuri iconografice distincte¹⁴.

Moneda găsită la Lipnița prezintă pe avers și revers imaginea zeiței Nike, care ar reprezenta-o de fapt, personificat, pe soția regelui Kavaros. Această asociere a fost sugerată și explicată în argumentație pornind de la o sărbătoare dedicată fondării regatului celtic care urma să se desfășoare la Mesambria. În contextul dificultății baterii de stateri (cu chipul regelui imprimat în aur), al atragerii atenției unor puternici conducători elenistici vecini, Kavaros folosește pe aversul unei monede de bronz imaginea soției personificate¹⁵. Până la această atribuire a personajului de pe avers era practică identificarea capului văzut din profil spre dreapta cu zeul Apollo, decorat cu o cunună de lauri (cu o imagine care avea trăsături adolescente feminizate)¹⁶. Din punct de vedere stilistic, modul iconografic de realizare exprimă o influență elenistică specifică artei monetare a orașelor grecești vecine. Această influență putea proveni și din interiorul regatului, fiind cunoscută componența multietnică a populației regatului celtic, formată din celți, traci și greci¹⁷.

Locul baterii monedelor de argint și de bronz dedicate regelui Kavaros a fost stabilit și restabilit în bibliografia de specialitate pe parcursul înmulțirii descoperirilor monetare și a îmbogățirii informațiilor arheologice. Ca monetării pot fi enumerate: Apros/Apre, Arkunis cu zona dealului Arkovna (municipiul Dâlgopol) - lângă Shumen, Kabyle, Tsenino (districtul Stara Zagora), Tomis, Callatis, Odessos (?) și Mesambria (Pl. I.2)¹⁸. Astfel, au fost identificate diferite perioade de batere, a fost surprinsă schimbarea locului monetării în contextul mutării centrului politic și militar al regatului, pe fondul unor conflicte militare și a altor evenimente etc. Dintre aceste monetării se evidențiau până de curând Arkovna (un centru de dimensiuni mari și cu o poziție strategică excepțională) și Kabyle.

Exemplarul nostru este bătut la Mesambria, probabil între anii 239-218 a.Chr.¹⁹ În bibliografie mai sunt precizate și alte perioade de datare, după cum urmează: 240-218 a.Chr.²⁰, 230-218 a.Chr. și 225-218 a.Chr.²¹. Din cercetări s-a observat, în general, suprapunerea zonei de circulație a monedelor de bronz bătute în atelierul din Mesambria (din tipurile Amazoană/Athena Alkis și Apollo/scut celtic) cu cea a monedelor de bronz ale lui Kavaros (din tipul Nike sau Apollo/Nike) pentru perioada celei de a doua părți a secolului al III-lea a.Chr.²². Este foarte posibil să fi

¹⁴ Pentru tetradrahme vezi la MUSHMOV 1927, p. 235, nr. 154; GERASSIMOV 1958, p. 273-277; GERASSIMOV 1959, p. 111; DRAGANOV 1993, p. 75; pentru cele de bronz vezi la MANOV 2017a, p. 171.

¹⁵ MANOV 2017a, p. 165.

¹⁶ PRICE 1993, pl. VII, nr. 194-196; LAZAROV 1996, *passim*; MANOV 1999, p. 50; STANCOMB 2000, pl. XIV, 304; LAZAROV 2010, *passim*; DIMITROV 2010, p. 56-57.

¹⁷ MANOV 2017a, p. 185-188; MANOV 2018, p. 561.

¹⁸ GERASSIMOV 1959, p. 11-118; DRAGANOV 1993, *passim*; DRAGANOV 2001, p. 25-32; DRAGANOV 2005, p. 339-343; LAZAROV 2010, p. 103; MANOV & DAMYANOV 2013, p. 17; MANOV 2017a, p. 166-169.

¹⁹ MANOV 2017a, p. 165.

²⁰ MANOV 1999, p. 50.

²¹ STANCOMB 2000, pl. XIV și PRICE 1993, pl. VII.

²² KARAYOTOV 2000, p. 72-73.

existat o suprapunere (și implicit o colaborare prin meșteri) a unor teme iconografice în situația unor tipuri monetare bătute la Mesambria și în atelierul regatului lui Kavaros²³.

În spațiul de sud-vest al Dobrogei am repertoriat câteva descoperiri monetare de bronz mesambriene de perioadă autonomă, așa cum pot fi enumerate cele din localitățile Floriile (com. Aliman, jud. Constanța)²⁴ și Izvoarele (com. Lipnița, jud. Constanța)²⁵. Ele par a fi asociate fluxului de monede venite dinspre litoralul vest-pontic, direct dinspre Mesambria sau mijlocite de alte centre grecești, însoțind mărfurile de factură greacă. Posibilitatea de a fi bătute monede pentru regele Kavaros de către Mesambria trebuie înțeleasă în ansamblul relațiilor existente între rege și unele colonii de pe coasta de vest a Pontului Euxin. Astfel, este foarte posibil ca Odessos, Mesambria și Apollonia Pontica să fi plătit un tribut pentru asigurarea protecției lor din partea lui Kavaros (până în ultima decadă a secolului al III-lea a.Chr.), ori în general către autoritatea regatului celtic²⁶. Protecția regelui celt a asigurat o perioadă de mare înflorire economică la Odessos, Mesambria și Kabyle, susținută de un comerț activ, știut fiind faptul că regele Kavaros a fost un mare apărător al siguranței negustorilor greci din zona Pontului (Polybius VIII, 22)²⁷.

Aria de circulație a monedelor de bronz bătute pentru Kavaros cuprinde regiunile Dâlgopol, Shumen, Provadia, Vetren, Varna, Devnya, Burgas, Nessebăr și Akhtopol²⁸. Până în prezent, cele mai nordice descoperiri monetare celtice ale regelui Kavaros apăreau lângă Cavarna (în satele Bojureț, Septemvrijitsi și Sveti Nikola). Acest fapt, la care se adaugă descoperirile celtice de la Ruse și Razgrad, au permis lansarea ipotezei privind controlul de către regatul celtic din Thracia a zonei aflate imediat la sud de malul Dunării²⁹. Exemplarul nostru a apărut la o distanță de 100 km în linie dreaptă de Shumen și Arkunis, respectiv aproximativ 150 km de Mesambria. Pentru moment, descoperirea monetară nu poate fi legată de existența unei așezări sau a unei necropole de perioadă elenistică cunoscută în împrejurimile localității. Nu știm în ce măsură moneda de la Lipnița exprimă o nouă limită nordică a regatului celtic. Este posibil să reprezinte un indiciu al controlului de la distanță al acestui spațiu dunărean de către regele Kavaros, pe fondul creșterii influenței și a implicării militare a regatului scitic în Dobrogea, spre finalul secolului al III-lea a.Chr.³⁰ Dacă nu cumva una din cauzele dispariției regatului lui Kavaros se datorează și apariției spre nordul său a unei noi forțe militare reprezentată de regatul scitic³¹.

Moneda de bronz bătută pentru regele Kavaros completează tabloul general al circulației monetare din spațiul de est al Thraciei în prima parte a perioadei

²³ KARAYOTOV 2009, p. 21, 51.

²⁴ TALMAȚCHI 2007, p. 105, nr. 2-3; TALMAȚCHI 2011, p. 31, nr. 2-3.

²⁵ TALMAȚCHI 2007, p. 111, nr. 1; TALMAȚCHI 2011, p. 39, nr. 32; TALMAȚCHI 2018, p. 327, nr. 1-2.

²⁶ PRICE 1991, p. 173-176; LAZAROV 2010, p. 110-111; MANOV 2018, p. 556.

²⁷ LAZAROV 2010, p. 110; MANOV 2017b, p. 113.

²⁸ LAZAROV 2010, p. 98.

²⁹ LAZAROV 2010, p. 99, 105.

³⁰ DRAGANOV 2015, p. 128; TALMAȚCHI 2017, p. 178-180.

³¹ TALMAȚCHI 2017, p. 178-179.

elenistice, implicând pentru prima oară în istoria descoperirilor "celtice" și spațiul de sud-vest al Dobrogei.

BIBLIOGRAFIE

- DIMITROV 2010 – K. Dimitrov, *Celts, Greeks and Thracians in Thrace during the Third Century BC. Interactions in History and Culture*, în: L. Vagalinski (ed.), *In Search of Celtic Tylis in Thrace (III c. BC), Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University, held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010*, Sofia, 2010, p. 51-66.
- DRAGANOV 1993 - Д. Драганов, *Монетосеченето на Кабиле, София*, 1993.
- DRAGANOV 2001 - Д. Драганов, *Неизвестни монети на град Апрос в Тракия, Нумизматика и сфрагистика 1-2 (2001)*, p. 25-32.
- DRAGANOV 2005 – D. Draganov, *Coins of the Unknown Mint of Apros in Thrace*, în: C. Alfaro, C. Marcos, P. Otero (eds.), *Proceedings of the 13th International Numismatic Congress, Actas-Proceedings-Actes*, Madrid, 2003, vol. I, Madrid, 2005, p. 339-343.
- DRAGANOV 2015 - D. Draganov, *The Coinage of the Scythian Kings in the West Pontic Area*, Sofia, 2015.
- GERASSIMOV 1958 – T. Gerassimov, *The Alexandrine Tetradrachms of Cabyle in Thrace*, în: Ingholt H. (ed.), *Centennial Publication of the American Numismatic Society*, New York, 1958, p. 273-277.
- GERASSIMOV 1959 – T. Gerassimov, *Quelle est la ville où les tetradrachmes de Cavarus, roi celtique ont été frappés*, Bulletin de l'Institut d'archéologie Sofia 22 (1959), p. 111–118.
- KARAYOTOV 2000 – I. Karayotov, *Mesambria and the Rulers of Coastal Thrace (According to Numismatic Evidence)*, Bulletin du Musée National de Bourgas, *Studia in memoriam Ivani Galabov* 3 (2000), p. 66-82.
- KARAYOTOV 2009 - I. Karayotov, *The Coinage of Mesambria. Bronze Coins of Mesambria, Centre for Maritime History. Archaeology and Ecology*, vol. II, Sozopol and Burgas, 2009.
- LAZAROV 1993 – L. Lazarov, *The Problem of the Celtic State in Thrace. (On the Basis on Kavar's Coins from Peak Arkovna)*, Bulgarian Historical Review 2-3 (1933), p. 3-22.
- LAZAROV 1996 - Л. Лазаров, *Относно келтската държава с център Туле в Тракия при Кавар*, Нумизматични изследвания 2 (1996), p. 73-86.
- LAZAROV 2006 - L. Lazarov, *New Findings of Cavarus' Coins and Celtic Materials from the Archaeological Complex of Arkovna*, în: V. Sîrbu, L. Vaida (eds.), *Thracians and Celts. Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 mai 2006*, Cluj-Napoca, 2006, p. 167-182.
- LAZAROV 2010 – L. Lazarov, *The Celtic Tylite State in the Time of Cavarus*, în: L. Vagalinski (ed.), *In Search of Celtic Tylis in Thrace (III c. BC), Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University, held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010*, Sofia, 2010, p. 97-113.
- MANOV 1999 - M. Манов, *Проблеми на монетосеченето в Тракия 281-218 г. пр. Хр*, София (Агато), 1999.
- MANOV 2010 – M. Manov, *In Search of Tyle (Tylis). Problems of Localization*, în: L. Vagalinski (ed.), *In Search of Celtic Tylis in Thrace (III c. BC), Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University, held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010*, Sofia, 2010, p. 89-96.

MANOV 2017a – M. Manov, *В търсене на Тюлис или Тракия между 341 и 218 г. пр. Хр.*, София, 2017.

MANOV 2017b – M. Manov, *The earliest bronze coins of the king Kavarus*, în: D. Boteva (ed.), *Ex nummis lux. Studies in Ancient Numismatics in Honour of Dimitar Draganov*, Sofia, 2017, p. 113-121.

MANOV 2018 – M. Manov, *A Unique Bronze Coin of an Unknown Ruler of the Celtic Kingdom in Thrace*, *Pontica* 51 (2018), p. 553-570.

MANOV & DAMYANOV 2013 – M. Manov, V. Damyanov, *The First Mint of Cavarus, the Last King of the Celtic Kingdom in Thrace*, *American Journal of Numismatics* 25 (2013), p. 11-19.

MIHĂILESCU-BÎRLIBA 2015 – V. Mihăilescu-Bîrliba, *În căutarea celților pierduți (Cercetări privind monetăria celtică și imitativă în România, Bulgaria și R. Moldova în anii 2008-2013*, în C. Croitoru, G. D. Hânceanu (eds.), *Miscellanea historica et archaeologica in honorem Vasile Ursachi octogenarii*, Brăila, 2015, p. 261-281.

MUSHMOV 1927 - N. Mushmov, *Les monnaies des rois thraces*”, în: *Recueil de mémoires dédié à Boris Diakovitch: à l’occasion du 25e anniversaire de son entrée à la Bibliothèque nationale et Musée à Plovdiv*, Sofia, 1927, p. 195-256.

PRICE 1991 - M. J. Price, *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidæus*, London/Zürich, 1991.

PRICE 1993 – M. Price, *Sylloge Nummorum Graecorum*, vol. IX. *The British Museum, Part I: The Black Sea*, London 1993.

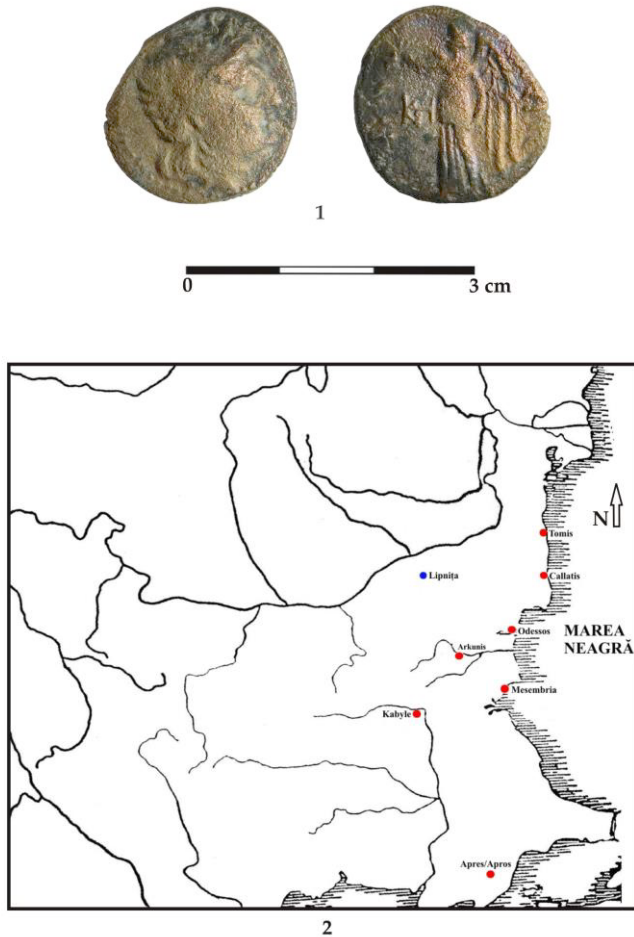
STANCOMB 2000 - W. Stancomb, *Sylloge Nummorum Graecorum, Volume XI: The William Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000.

TALMAȚCHI 2007 - G. Talmațchi, *The Mints’ Issues from the Black Sea Coast and other Areas of Dobruđa the Pre-Roman and Early Roman Periods (6th Century BC-1st Century AD)*, Cluj-Napoca, 2007.

TALMAȚCHI 2011 - G. Talmațchi, *Aspect of the Circulation in Dobruđa of Coins Issued During the Autonomous Period in Odessos, Mesambria and Apollonia Pontica*, în: *Terra Antiqua Balcanica et Mediterranea, Miscellanea in Honour of Alexander Minchev, International Conference, Varna, February 23th, 2007*, *Acta Musei Varnaensis VIII-2* (2011), p. 17-46.

TALMAȚCHI 2017 - G. Talmațchi, *Câteva noi descoperiri monetare „scitice” provenind din spațiul istro-pontic*, *Danubius* 35 (2017), p. 157-184.

TALMAȚCHI 2018 - G. Talmațchi, *Noi descoperiri monetare elenistice în spațiul istro-pontic*, *Peuce* 16 (2018), p. 325-334.

Pl. I - 1. Moneda de bronz bătută pentru regele Kavaros descoperită la Lipnița (jud. Constanța); 2. Monetării ale regatului celtic din Thracia (inclusiv colonii) sub conducerea lui Kavaros și localizarea descoperirii monetare din sud-vestul Dobrogei de la Lipnița (jud. Constanța). / 1. Bronze coin minted for King Kavaros discovered at Lipnița (Constanța County); 2. Mintings of the Celtic kingdom of Thrace (including colonies) under the leadership of Kavaros and the location of the monetary discovery in southwestern Dobrudja from Lipnița (Constanța County).